

Миитэрэй Наумов «Тыа ыала барахсан»

Кэрэмэс

Күһүннү сып – сырдык, ыраас күн. Айылба сырдаан, дьэнкэрэн турар үтүө кэмэ. Алаас үрдүк сыырын кэрийэ кэккэлиин үүммүт хатыннар араҕас солко танастарын таннан наннаспыттар. Кэннилэригэр кэриин тииттэрэ линкир хара тыа саҕата буоланнар аргыый сөнөн тураллар. Кинилэр да бэйэлээхтэр киистэлэрэ эмиэ биллэ сырдаабыт. Алаас тумулун диэкиттэн үрэр күһүннү сөрүүн тыал кинилэри аргыый сизэлэн иһэр. Түөрт харахтаах кырдыаҕас ыт бастаабыт. Кэнниттэн намсыгыр кулгаахтаах күөрт ыт оҕото батыһан иһэр. Сотору-сотору бытааран ылаллар. Эдэрэ ону-маны суоллаабыта буолар. Биирэ онно кыһаммат, оргууй хаамар. Онтон эмиэ айаннарын салгыыллар. Тумулга кэлээт, сыыр үөһэ киһи унуоҕун диэки табыстылар. Аргыый хааман тыалга бытырыыс буола хамныыр сэмнэбэ хаалбыт, кубарыйбыт кыһыл былаахтаах санатык киһи унуоҕар кэллилэр. Кырдыаҕа эргийэ хаамта, киһи унуоҕун болоорон эрэр хатын сэбирдэбин хачыгыратан сытта. Эдэрэ ону – маны тинсирийбэлээн баран, кэлэн кырдыаҕанын иннигэр олорунан кэбистэ, намсыгыр кулгаабын хамсатан, төбөтүн кыннаннатан аргыһын одуулуу олордо.

- Тоҕойуом, Намсыгыр кулгаах, эн бар. Миэстэбэр диэри кэлсибиккэр махтал. Мин манна хаалыам. Кэлиэхтээх сирбэр кэллим. Алтата ый тахсан баран киирдэбинэ тийбэтэхпинэ, убайгынаан Эриэн уоллуун кэлэ сылдыаарын. Кырдыаҕас сатана туох-туох буолуом биллибэт. Олус ыараатым. Мин да кунум – дьылым кэллэ быһыылаах. Эн бар, тоҕойуом.

Биирдэрэ олорбохтоото, эдэр, тэбэнэттээх харахтара чобулуннастылар, кутуругун хамсаппалаан баран, аллараа диэки ыстанан кэбистэ. “Эчи, үчүгэин, эдэрин, олуга харбааныннаанын, этэ – сиинэ кычыгыланар оонньуур оҕо саастаах тойон буоллаҕа”. Кырдыаҕас ыт төбөтүн сиртэн өндөппөккө эрэ эдэр доборун көрө, ымсыыра саныы сытта. Киһи манна, бу киһи унуоҕар санаа баттыгаһын өһүлэ, курутуйуу, ахтыы кыната сабардаан кэлэр буолбута үс сыла буолла. Саас туолбута. Киһи кэлэр кырдыаҕас доборун Оҕонньорун ахтан. Киһи сыттар эрэ сабылла турар хараҕар, билигин да өссө туманныра илик өйүгэр буттуун олоҕо элэннээн ааһар. Санаа... санаалар муннууллар. Бүгүн, Оҕонньоро баара буоллар, сарсыардаттан тэринэн, Элэмээскилэригэр бэрэмэйдэрин ындыылаан, өрүү ханна да баппат хара хочулуоктарын төргүүтүгэр баайан ланкынатан, эргэрэн, муоһа –

туяаба туллубут Оџонньор саатын ынгырга иилэ бырабан айанныа этилэр. Оџонньор сэргэттэн хонноругар Элэмээскитин сүүрэн баран, кэнники сылларга кыс маска барар буолбута. Онно тийэн, анаан хаалларбыт суон тиит чууркатыттан атын миинэрэ. Мин икки доџотторум бэйэ-бэйэлэрин мөхпүтэ буолалларын испэр кулэ көрөрүм.

- Дьэ, ласпаччы уойангын, кырдыа кырдыаххар диэри хаһылымсыйан көрөөр эрэ! Кэһэтиэм.Хамсаабакка тур.

Элэмээски кыһыырбытты тыбыылар:

-Хайдах буоллун, олох да дүлүн курдук турабын дии. Ыадайа сытыйан, хата, эн дэлби уойбуккун быһыылаах, чууркабыттан эмэһэбин нэһиилэ көтөхтүн дии, сүгүн олоҕор, кырдыабас абааны.

Ынчыктаан, бөтүөхтээн ынгырыгар нэһиилэ тахсан олоҕорбут Оџонньор тэһиинин чиккэччи тутта.

-Уол оџо хардааччы курдук хатааста түстүм буолбаат. Соргулаах соноџос обургу, эргэнэ хара тыабыт хаһаайына Байанай кырдыабаспытыгар айанныах эрэ, ноо-ноо.

Биирдэрэ тыбыылар:

-Сатана, мин үрдүбэр олоҕордун да, сохсос гына түһээхтиигин ээ. Оргууй тардыалаа, мин үөрэн иһэбин. Кэрэмэс, бардыбыт.

Ити миигин ынгылар. Мин батыһан бөџө буоллабым дии,кени курдук сүгэһэрдээџим баара. Ити аата үрэххэ Оџонньор үүтээнигэр тайахтыы тахсабыт. Ол өрүү, бу бүгүн, хахыйах сэбирдэџэ тэлээрэ ыныллыыта буолара. Кенибит бу сытаахтаатаба,Элэмээски суох буолбута икки сыл буолла. Мин эрэ хааллым.

Кэрэмэс кырдыабас төбөтүгэр, оо, араас санаа элэнниир. Оџонньордуун бииргэ сылдыбыт уон биир сылыгар арааны көрбүтэ, истибитэ. Кениэхэ кэпсээбиттэрэ Оџонньор да, Эмээхсин да киччим санааларын, кени санаран кэлэн кимиэхэ кэпсиэ диэн куттаныахтарай, эгэ мөккүһө дуо, арай төбөтун ньилбэктэригэр ууран аргыый истэрэ эрэ.

Кенини Оџонньор өссө Улахан Кэрэмэс баарына ылбыта. Ол бэрт сымнабас кырдыабас этэ. Илдьи тыытан, муннаан биэрээхтиирэ. Муннун, сирэйин тыытары

сөбүлээбэт, көхсүн иһигэр кырдыгыныыр этэ. Ону Эмээхсин: «О5ону сэрэн эрэ, тыытыма, кыра, мэник буоллаба», - диирэ. Өлүөн сыл иннинэ, мин биирдээхпэр улахан бууру туруорбута. Мин батыһан үүрсүбүтүм. Дьулаан кыыл этэ буолан баран, аһа-үөлэ минньигэһэ бэрдэ. О5онньор үөрэн-көтөн чабылыннаабыта. Оччолорго арыый эдэрчи, кыайар-хотор да этэ. Элэмээски эмиэ арыый эдэрэ, эт ыныртарымаары тизирллэннээбитэ. О5онньор ону истиэх бэйэлээх буолуо дуо, үрдүгэр бэрэмэдэйин бырахпыта, буруйугар бэйэтэ эмиэ олорбута. Кэрэмэс кырдыа5ас киэһэ утуйаары сытан: «О5онньор эдэригэр өссө хабыр, кыайыгас-хотугас да этэ, Элэмээски таах эдэримсийэн сыһар. О5онньор ким да иннин ылар киһи. Эн кинини кытта хаалыан. Мин кырыйдым, ити бууру нэһиилэ туттум, эчи барахсан дохсуна, уо5а-кылына да бэрт. Дьэ булт диэн маннык, сыаны сыымайдаан баран көччүйэ сытар хайдах курдук үчүгэйи. Эн тыыппалаах буолуунугун, Кэрэ Харах барахсан кырдыар сааспар тынырахпын туура тэппит эбит. Биһиги удьуор хааммыт хаалбыт. Элбэх тайах отуутугар олоруон, то5ойуом. Биһиги, ыт аймах, күн сиригэр кэлэн аһар кэммит кылгас, ол эрэри үтүмэн үөрүүлээх», - диэбитэ. Ол сыл кырдыа5ас Кэрэмэһи кытта О5онньор буур этин эттээн баран, түнэтэригэр батысыһан сылдыбытым. Кыттыгас до5оро Уус атабын өлөрөн олороругар кыылын түөһүн анарын, холун илдээн биэрбитэ. Уус маска ыйааста сылдьан, тахсан табырдыа олорбута. Кырдыа5ас Кэрэмэһи дэлби имэрийбитэ. Миигиттэн хараба арахпатаба. Хайбаан, унуо5а суох санаран баллыгыраабыта. Бу о5онньор унуо5ун иллэрээ сыл кини онорбута. Эмээхсин гиэнин О5онньордуун иккиэн онорбуттара. Онно сылдьан О5онньор: «Миэнин маннык онороор, дьизэ тойоно буолабын, онон арыый улахан, үрдүк гынаар», - диэбитэ. Уус О5онньор бэлэмнээбит маһын ампаартан ылбыта. Мин батыһан кэлсибитим. «Кэрэмэс обургу, тойоммут бүтэник дьизэтин оноруох, эн көр, мин үлэлиим. Элбэх киһи унуо5ун онорбутум, биир хаппыт О5онньор унуо5ун ба5ас оноруохпут. Икки хонугунан бүтэриэхпит. Онтон күһүн О5онньор үүтээнигэр барсаар. Өлөр, кырдыар саасытыгар буур сыатынан эмсэхтэниэхпит, курууска курдук быычаһынан тамнаһахпыт», - диэбитэ. Мин киэр хайыспытым, алаас күөлүгэр оонньуур күн чабылын көрө сыппытым. Уус сэрэйбитэ. Күһүн барсыбатабым, эмиэ бу курдук кэлэн О5онньорум таһыгар биэс түүнү атаарбытым. Биһиги, ыттар, харахпытыттан уу кэлбэт, арай сүрэхпит ытыырын ыйылаан иһитиннэрэбит, ол да куоттарбыт абакка ыарыыта буолан иһиллэрэ буолуо. Аралдьыйан хааллым. Хаһан да буоларын курдук, эт кунуттан Эмээхсин «били о5обут до5оругар, Маайыспытыгар» диэн анаан өлүүлээбитэ. Сыалаабын

сизбэт диэн укпат этэ. Маайыс – Оҕонньор соботоһо оҕотун Өлөксөй доҕоро. Ол Өлөксөй ханна эрэ ыраах дьон дьону саанан кыргар Улуу илбинигэр өлбүтэ үнү. Ону кэриэстээн соботоһун олорор. Сотору-сотору биһиэхэ кэлэр. Кырдыаҕас Кэрэмэс «эдэригэр чэпчэкитик үктэнэн, атаһын төбөтүгэр дыгыйан хааман кэлэрэ» диэн кэпсээбитэ. Билигин сааһыран, аргый устан иһэр курдук хаамар, өрүү санаарҕабыл күлүгэ көстөр харахтанна. Саас оҕолору күөл тула дьаарбата сылдьан, бу унуохтарга тахса сылдьыбыта. Мин сытарбын көрөн сонуйбута. – «Хайа, Кэрэмэс, эмиэ кэлэн сытаахтыгыҥ дуу? Оҕонньор баара буоллар, үрэххит күөлүгэр кустуу барар кэмнит буолбут эбит. Эрэйдээх хас сыл, манньк сылдьаахтыан буолла. Аһынабын, төннүбэт буолбут дьону кэтэһэртэн ордук туох эрэиэ баар үһүнүй! Эн өссө санаатаһын аайы тахсаһын, оттон мин Алеша унуоҕар биirdэ бара сырыттым. Быйыл барыам диибин да, хайыыбын. Кэрэмэс, эн өйдүүр инигин Оҕонньордоох ол барарбар хайдахтаах аймаммыттарыҥ». Мин кутурукпун хамсаппытым. «Өйдүүр эбикиҥ дии». Өйдөөмүнэбин. Саас, биһиги андаатардаан бүтэн кэлээппитин кытта, оҕо бөҕөтө кэлбитэ. Бэрт өр кэпсээбиттэрэ. Эмээхсин ытаабыта. Оҕонньор оҕолор барбыттарыҥ кэннэ оҕоһун иннигэр олорон табахтаабыта. Санааҕа түстэһинэ буоларын курдук, көхсүн этитэн баран, хамсатыгар иккин ууруммута. Кураанах хамсатын эргичиннэтэ, уотун одуулуу олорбута. Онтон эмискэ ойон туран, таһырдыа тахсыбыта, сонун хааман иһэн кэппитэ, Элэмээски сыарҕалаах турарын эргитэ баттаабыта. Мин сыарҕаҕа нэниилэ олорсубутум. Оҕонньор өрүү мөҕөр да, бэйэтэ кыһамматаҕа. Маайыс дьэитигэр тийбитэ. Балайда буолан баран иккин тахсыбыттара. Дьээбитигэр тийбиппит. Мин батысыһан киирбитим. Эмээхсин ытаабытынан көрсүбүтэ. Маайыс эмиэ сана таһааран ытаабыта. Оҕонньор хамсатын илиитигэр эргичиннэтэ олорбута. Кини эр киһи, биһиги курдук хараһын уута кэлбэт, сүрэхэ ытыыра буолуо. Өлөксөй Кыайы буолуо уон биэс хонук иннинэ өлбүт, ол дьону элбэх киһини кытта биир ииннэ көмпүттэр. Эмээхсин оҕо көтөҕөн турар киһи ойуутун оҕолор аҕалан биэрбиттэрин көрдөрөр, хараһын уутун соттор. Сайын Маайыс ол Өлөксөй көмүллэ сытар сиригэр барар буолбута. Оҕонньордоох сүпсүк бөҕө буолбуттара. Онтон сайылыктарыгар тахсыбыттара. Дьобус тууйаска буор кутар буолбуттара. Оҕонньор:

- Оһохпут холумтаныттан ылан ытыах. Сана хаама сылдьан, оҕом оно хаһан буор сизбитэ буолбат дуо?

- Бу уорабайга баар соботох кэриэстэбили, оҕон тарбаҕа оймообут оһоһун алдьаттараары гынаһын дуо? Сатамат. Тахсыах, күрдьэххин ыл, - эмээхсин таһырдыа таһыста. Ойуурга тахсан биир тиити булла.

- Оһонньоор, бу мас төрдүттэн буорда баһан кутуох.

- Ол эмиэ оһон оонньооботох тиитин буорун тоһо хастардын.

- Чэ хас, хааннаах киинэ хаалбыт буорун илдьэн куттарыах. Мин манна тугу кистээбиппин билэбин.

Оһонньоор хап-сабар хаһан, ыраастаан тууйаска буор куппута. Эмээхсин ситэ толорторботоһо. Халдьаайыга барбыппыт.

- Доһоор, алааспыт боһуруоскай отун уган ыытыах, оһом кыратыгар илиитин дуомугар хам тута-тута, сыллыы-сыллыы үөрэн бөһө буолара. Үөрэнэн кэллэ да, бу халдьаайыга боһуруоскай отун ытыһыгар хам тутан сыллыыра.

Эмээхсин отун үргээн укпута. Оо, дыргыйан сыт бөһө буолбута. Ол дойду алааһыгар илдьэн Маайыс куттаһына, төһө эрэ дыргыйа түһэрэ буолла, биһиги сайылыкпыт курдук буолара буолуо дии санаабытым. Оһонньоордоох Эмээхсин саната суох сэмнэлдьиһэн төннүбүттэрэ. Элэмээски хаамыыта хаһан эбиллибитэ баарай, тэлиэгэтин аргыйы соһон кэлбитэ. Сотору сайын улахан бырааһынньык буолбута. Дьон бөһө мустубута. Оһонньоордоох Эмээхсин түөстэригэр туох эрэ кылабачыгаһы иилинэн кэлбиттэрэ. Эмээхсин түөһүттэн устан, олорон эрэ дьоһуннаан ол кылабачыгаһын көрбүтэ, онтон эмискэ:

- Оһонньоор, кэл эрэ, бу мэтээлгэ оһобут уһуоһа ойууламмыт эбит,- диэтэ, онтон оһолор аһалбыт кумааһыларын тэннии тутан көрдүлэр.

- Оо, оруобуна кини эбит. Били оһолоох киһибит турар. Оһобут мэтээлэ.

Онтон ыла бырааһынньыкка бараары гыннаһтарына, ол мэтээллэрин кэтээллэрэ. «Биһиги оһобут Өлөксөй уһуоһа ойуулаах», - диэн дьонно көрдөрөллөрө. Маайыс баран кэлбитэ. Хартыынаһа ойууламмыт киһи таһыгар турар ойууну Оһонньоор араамалаан, Өлөксөй хаартыскатын таһыгар ыйаабыта. Санаалара уоскуйбута. Эмээхсин Оһонньооро аттыгар суох буоллаһына, ойууну сирийэн көрөрө, тугу эрэ ботугуруура. Эмээхсин суоһар Оһонньоор көрөрө уонна табаһтыыра, кураанах хамсатын бэрт өр илиитигэр эргичиннэтэрэ. Маайыс ону өйдөөн бөһө буоллаһа. Сатаан кэпсэтэрбит эбитэ буоллар, мин Эйиэхэ элбэһи

кэпсиэм этэ. Мин ыт буоллабым, эн – кинигин, онтон эрэйбит биир. Маайыс, сүүрэн бытарынан кэлбит оҕолор: «Оо, Кэрэмэс сытар, Оҕонньорун унуоҕар эмиэ кэлбит, былырыын эмиэ баара», - дэһэн үөмэхтэспиттэрин уоскутан, аллара илдьэ барбыта.

Оҕонньор баара буоллар биһиги киниэхэ икки саамай улахан куспутун анаан илдьэн биэриэ этибит. Оҕонньор арыый эдэригэр арыгы куттабына, иһэн баран барара. Кэлин кыайан испэт буолан баран, астыннабына буоларын курдук, сис туттара. Мин ситэн кэлэн кэккэлэстэхпинэ:

- Ноо, эр бэртэрэ кустааммыт оҕобутун эмиэ санаатыбыт. Сарсын Күөл унуор барыахпыт, - диирэ.

Дьиэбитигэр кэлбиппит Эмээхсин: «Уустаахха кус илдьиэн этэ, холкуостар сааскы улэлэрэ кыайтарбакка, Уус биир да куһу амсаппата диэн ойоҕо сылдыбыта», - диэтэ. Оҕонньор онно барда. Мин Уустаахха сылдыааччым суох. Уус кыһыл муруннаах манан ыта өрүү бэрдимсийэрин, арбаһын түүтүн туруора-туруора кэбилэнэрин абааһы көрөөччүбүн. Урут кырдыаһа көрсөн баран куотан, Уус атын атаҕар сөрүөстүбүтэ. Соҕотобун хаалларбыт. Онтон ыла тиэргэнин иһигэр дьогдьоннуурун абааһы көрөбүн. Эһэҕэ эбитэ буоллар ини.

Эмээхсин олус ыарытыйар буолбута. Өрүү өлөрүн туһунан кэпсэтэр этэ. Саната суох түннүккэ туран аргый хааман сукуннуур оҕонньорун көрдө уонна санныыар куолаһынан:

- Эрэйдээх, бара тураахтаата. Сорукка ытар тургэн атахтаах киммит кэлиэй, бараахтыыр буоллаҕа. Оо, саас буолла. Кэрэмэс, эн да сорукка сылдыар буолбаккын. Кэл бэттэх, кэпсэтиэх. Эһиги үрэххитигэр бардаххытына, бу дьиэҕэ сахалыы тыллаах арай араадыһа эрэ баар.

Мин нылбэгэр тебебүн уурдум. Кини өрүү түннүккэ олорон, сылаас илиитинэн имэрийэ-имэрийэ араас санаатын кэпсээччи.

- Кэрэмэһим сыһа. Эн эмиэ сааһыран иһэбин, Маайыс үнүр үөрэх этэринэн, ыт үйэтигэр тэннээтэххэ, Кэрэмэс миигиннээбэр аҕа буолла, аны түөрт сылынан эһигини ситиэ диэбитэ. Буолуо ээ. Дьэ мин куһаҕан кини буоллум, бу сайыны туоруур биллибэт. Күн сиригэр олорон бүтэр кэм кэллэ. Оҕом тахсан барыабыттан отут сыл ааста. Маайыс оччоҕо сүүрбэлээх этэ. Эмээхсин буолла, кыһынан кырыйда. Өлөксөйдүүн күһүн холбоһуох буолбуттарыгар үөрбүппүт аҕай. Сайын

Өлөксөй училищетыттан кэлбитигэр үөрэ да көрүстүлэр этэ. Оџом ыһыахха биһиэхэ билиһиннэрэ аџалыах буолбута. Ол көрсүөхтээх ыһыахпыт сэрии биллэриитин кэннэ буолбута. Мин онно аньыылаахпын, онтубун хараџым уутун кытта илдэџ барыам буолуо. Оџом түргэнник холбоџо охсуо этибит, биһигини, эр дьону, сэриигэ ыһырыахтара диэхтээбитэ. Кэнэним эбитэ дуу, төттөрүм эбитэ дуу, ас-үөл дэлэйиитэ күһүн холбоџоорун диэбитим. Атырдыах ыйыгар икки эрэ хонук иһигэр хомуллан сэриигэ барбыттара. Маайыс үөрэнээри куоракка киирбитэ, аара суолга көрсөөхтөөбүт этилэр. Түөрт сылы быһа суруйбута. Суруктарын ол кыра дьааһыкка ууран сытыарабын, барытыгар Маайысканы сураһар, санаата киниэхэ этэ. Онно холбоспуттара эбитэ буоллар, Иэйиэхсит биэрдэџинэ дууһа үөскээн хаалыа эбитэ буолуо, ону тохтоппут аньыылаахпын. Ый анара тийээхтээџэтэџ Кыайыы күнүгэр, ньиэмэс сиригэр хаалла. Хата, оџолор көмүс унуоџа хараллыбыт сириҥ буллулар, доџоро баран кэллэ. Кэрэмэс, иккис аньыым диэн, Маайыһы эргэ тахсыа диэн күнүүлүүр аакка бу отут сыл олордум. Тугум соро эбитэ буолла. Өрдөөбүтэ агроном уол кэлэн үлэлии сылдыџыта, оннуун үчүгэйдиилэр диэни истэн баран, ытаан сордоммутум. Оџонньор дэлби мөхпүтэ. Тугун сирбитэ буолла, тахсаахтааџатаџа, онно үөһэ тыыммыт аньыылаахпын. Ити соџотох кырдыаахтаата. Оо, онно: «Тоойуом, ити эдэр уолга таџыс, кэлџэт буолбут киһини кэтэһиэм», - диэбит буолуум, џаџар, тахсыа этэ. Мин бу дойдуттан дууһам чэпчээн барыам эбитэ дуу, суоџа дуу. Оо, киһи олоџо эриэн. Санаам, күүүһүм өһүлүннэ, ыарыы улам хам ылан иһэр. Сарсын Күөл унуор бүтэһик куспун ыытабын. Икки улахан бэйэлээх атыыр көџөттөрү ууран сытыарабын. Илдьиэххит, эн өрүү күөл унуор барсаџын, Уустаахха хаһан да барсыбаккын. Оннооџор эн, барыны бары сэрэйэџин. Тойонун санаата көнөр сириҥ оннооџор эн сүрэџин сэрэйэр. Өруунэ муннаах эмиэ мөлтөөбүт. Эдэр эрдэџинэ кынтайан кыыс оџо этэ. Ити оџонньорго тугун иһин сүрэџин туттарбыта буолла. Бу орулуур отут сыл устата Оџонньор киниттэн арахпата, миигиттэн да арахсыџата. Ол гынан мин туспар биир ыарахан тылы эппэтэ. Атаџастабыл буолуо буолан баран, кэлин кэргэнниһэн, бултаан кэллэџинэ, киниэхэ өлүүлээџиппин билбэккэ хаалар буолбутум. Дьүөгэм курдук. Миигин көмөөт да, дьон Өруунэни ойох ылыа дииллэр. Олох ылыа суоџа. Мин тумултан көрө сытыам. Кини сүрэџэ миэнэ. Санаата џаџар Өрүүнэџэ буолуо. Санаа диэн салгын, оттон сүрэх диэн эт-хаан буоллаџа. Киһи олоџо эгэлгэ.

Эппитин курдук буолбута. Оџонньор Өрүүнэтин ылџатаџа. Күһүн куобах илдээн кэлэн иһэн:

-Кэрэмэс, эмээхсин суох. Кураанах дьизэбитигэр субай туруйа курдук, хороһон олоруохпут. Өрүүнэни дьизэбитигэр ажалбаппыт. Эмээхсини үйэтигэр эрэйдээбитим ити дьахтартан арахсыбакка. Анараа дойдуга Эмээхсинниин эрэ бииргэ сытар аналлаах эбиппин. Мин сотору барыам турдаҕа. Көссүү диэн көссүү эбит, ойох буолбатах.

Дьон диэн дьиктилэр. Оннообор бэйэлэрин – бэйэлэрэ өйдөөбөттөр, эгэ мин, ыт өйдүөм дуо.

Обонньор аҕыйах хонук ыалдыбыта. Ууһу ыныттарбыта. Санаатын эттэбэ. Дьоннор мустаннар саната-инэтэ суох көмпүттэрэ. Элэмээски эрэйдээх бэйэтэ соһон танаарбыта. Кырдьян манхайан хаалбытын, кыччаабыкка дылы буолбутун онно өйдөөн көрбүтүм. Обонньор кэннэ кинини ким да көлүммэтэбэ. Саас, күөх бытыгырыан иннинэ, манна охсуллан ааспыта. Миигин көрөн үөрбүтэ. Аттыбар күөх от бытыгыраабытын кэлэн сизэбитэ буолбута. Күһүн, сүөһү өлөрүүтүн кэннэ, күрүөбэ ыйаммыт тириилэргэ Элэмээски эрэйдээх тириитэ турара. Биир тизэргэннэ үйэбитин моһообут доһорум сытын билиэм суоҕа баара дуо? Киниттэн да туох хаалыай, ат буолаахтаатаҕа. Сымыйанан – кырдыгынан нэһиилэ айаннаабыта буолан салбынныыр Обонньор ата. Онон соботохпун. Дьизэбитигэр ким да сылдыбат. Мин күүлэ иннигэр сытарбын көрдөхтөрүнэ, аһыналлар. Ыалларым аһаталлар. Билигин миэхэбэ элбэх ас наадата суох. Саас ылан иһэр. Эмээхсин эппитини, кинилэр саастарыгар тийдим. Манна сытан, уһуктубакка суох буолар буоллар бэрт буолуо этэ. Обонньор кырдыаҕас Кэрэмэһи сайылыгын ойууругар көмпүтэ. ”Сылайар – сындаыйар диэни билбэккэ киһи курдук бултаата уонна тоҕо бырадыаак ыт курдук дьаһаллыай” диэн көмпүтэ.

Бэһис туолбут ый тахсыбытын Кэрэмэс туһаар курдук элэцнээн аһар санаатын быһыыгар көрбүтэ. Сарсыарда күн тахсарын көрбөтөбө.

Дьонтон истэн, Уус тэлиэгэлээх атынан кэлэн Кэрэмэс өлүгүн тизэбитэ. Үрэххэ баран иһэн Обонньордуун өрүү тохтуур ыраһыйаларын кытыытыгар баар ойуурга көмпүтэ. Сирин дэхсилээн баран:

-Кэрэмэс, бырастыы. Күн сиригэр олорон булт бөбөнү бултаатын. Судаарыстыба кытта үөрэн, Обонньор махтал бөбөнү ылара. Хайыахпытый, эйиэхэ унуох туруорбаппын, ыт буоллабын дии. Олоххор даҕаны эн аатын ааттаммат этэ, Обонньор улуу булчут аатырара.

Күнүннү тыал ойуур көмнөбүн түнэрэн, сана алдыаммыт буору сотору
тэннээбитэ. Саһарбыт ойуур эргэрбит киистэтин тыалга ыһа, суугунуу турбута.
Кини аны сааскы чэлгийэр күөбү кэтэниэ..